

NYT FRA

FerskvandsMuseet

Udgivet af Ferskvandsmuseumsforeningen · MARTS 2016

Stor skallesluger – året rundt i Søhøjlandet

Tekst og foto:
Frede Johannesen

Mange skalleslugere i denne vinter

Denne vinter har jeg set et større antal stor skallesluger end tidligere år på de søer, hvor jeg jævnligt færdes. Det gælder Skanderborg Sø, Salten Langsø, Mossø, Gudensø, Ry Mølløsø, Ry Havn og Knudsø. Først troede jeg, at jeg måske bare var blevet mere opmærksom på den smukke fugl, men lokale ornitologer bekræfter,

at der faktisk er et stort indslag af denne iøjefaldende fugl de sidste vintre, og af DOF's database kan det ses, at der er flere observationer af flokke på ca. 100 i både Salten Langsø's midterste del og Mossø's vestende. Den sidste dag i februar observerede jeg f.eks. ca. 225 skalleslugere fra fugletårnet på Lindholm Hoved.

Vintergæster

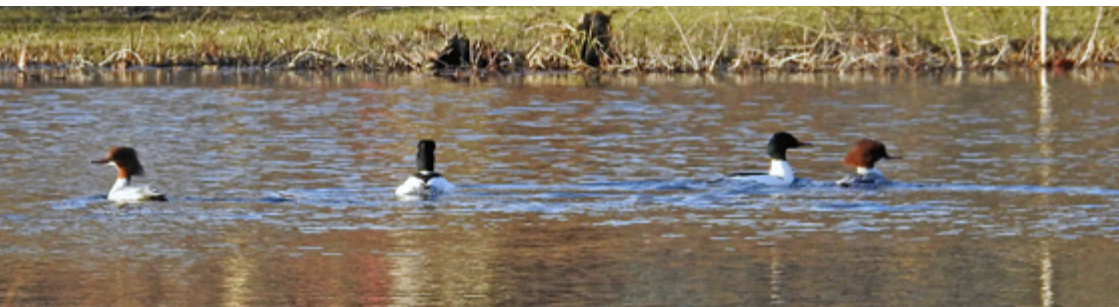
De danske farvande er et vigtigt overvintringsområde for stor skallesluger.

Omkring 25.000 fugle overvintrer i vore farvande. Det svarer til ca. 14% af den nordvesteuropæiske vinterbestand.

De største flokke samles i Limfjorden, Roskilde Fjord, Issefjorden og Arresø, men ellers spredt rundt om i landet og altså også i Søhøjlandet.

Ynglebestanden

Den europæiske bestand yngler ved søer og floder i Storbritannien, Island, Skandinavien og Nordrusland. Også i Østersøens skærgårde er der en stor

yngebestand. En lille dansk bestand var i 1930'erne anslået til at være på 50-75 ynglepar. Omkring 1975 var bestanden nede på ca. 20 par. I 2007 blev ynglebestanden opgjort til mellem 51 og 65.

Hulrugere

Årsagen til nedgangen kendes ikke med sikkerhed. Stor skallesluger yngler både ved kysten og ved større søer i skove med bestande af gamle hule træer. Så én del af tilbagegangen kan skyldes manglen på egnede redesteder i de rationelt drevne skove, der ikke levner plads til gamle hule træer. Den nyeste opgang i bestanden kan tilskrives DOF's opsætning af redekasser, ja faktisk yngler størstedelen af den danske bestand nu i redekasser. Også i Sverige og Finland er der opsat mange redekasser til stor skallesluger og en anden hulruger, nemlig hvinanden. Når skalleslugerne om foråret kommer til ynglelokaliteterne, ser man hannerne udføre deres spilhandlinger, som ledsages af en svag, metallisk, klokkelignende lyd, der trods sin svaghed kan høres langt væk. Under spillet har hannen en karakteristisk måde at række hals og hoved til vejrs på, åbne næbbet, så det stærkt røde gab lyser op, hvorefter hovedet atter hurtigt sænkes, så næbbet rører ved brystet, samtidig med at fuglen gør et par kraftige svømmetag, så de koralrøde

ben sparker et hel kaskade af vand til vejrs. Herefter begynder rundflyvningerne. Parrerne flyver frem og tilbage ganske lavt over trætoppene, undertiden endog inde i skoven under trækroneerne. Denne handling, mener man, har til hensigt at give hunnen en mulighed for at finde passende redehuller. I mangel af naturlige huller ruger fuglen nu og da under båds-kure, større sten eller skjul-givende vegetation ol.

Stor skallesluger og Søhøjlandet

Men manglen på naturligt forekommende, passende redepladser kan i mange egne være meget stor pga. fravær af gamle træer i de rationelt drevne skove.

Mon det er situationen i Søhøjlandet?

Er det derfor de med ganske få undtagelser trækker bort igen om foråret?

Eller mangler fødegrundlaget.

Skidtfisk, ål og laks

Skalleslugeren er strømlinjet, benene sidder langt bagtil, det lange tynde næb ender i en lille krog i spidsen.

Det er alt sammen med til at gøre den til en god dykker, en hurtig svømmer og dermed en effektiv fisker, der kan holde på byttet. Den spiser alle fisk op til en vis størrelse.

Flokke af stor skallesluger kan arbejde sammen, hvilket gør dem til endnu mere effektive fiskere. Ungerne fortærer foruden småfisk, en masse krebsdyr og insekter. I visse områder kan ål udgøre en del af fangsten, men det har næppe på noget tidspunkt spillet nogen større rolle for ålefiskernes udbytte. Det er da også længe siden, at man betragtede arten som et skadedyr her i landet. Der er fødemuligheder nok i Søhøjlandets søer at dømme efter det store antal toppede lappedykker og skarver, der kan få føden her. Så det kan ikke være grunden til, at de ikke yngler her. Et enkelt sted i litteraturen står der, at arten kræver/foretrækker vand med god sigtbarhed. Sigtheden i Søhøjlandets søer har i flere år været stigende måske pga. den kraftige vækst i udbredelsen af vandremuslingen, der som en rigtig effektiv filtrator lever af alger. Så sigtheden i vore søer er også god i yngletiden.

Ænder i redekasser

Tilbage står den mest sandsynlige årsag nemlig manglen på bevoksninger med egnede hule træer. Det problem kan afhjælpes med redekasser.

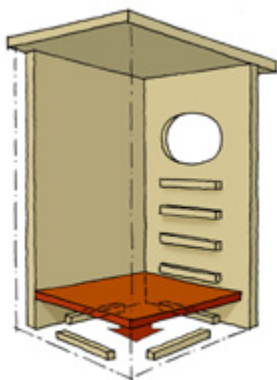
Størrelsen på en bræddekasse:

Bundens sider 30 cm

Sidehøjde 75 cm

Højde til flyvehul 40 cm

Flyvehullets diam. 18-20 cm

Der sættes trin på indersiden af forsiden under flyvehullet for at lette ællingernes exit. Denne store kasse bør anbringes, så den hælder forover. Så kommer der mindst mulig regn og sne ind, og ællingerne kan desuden lettere komme ud. Den løse bund skydes diagonalt op og anbringes løst på lister. Det gør det efterfølgende lettere at rengøre kasserne.

Kassen skal hænges op i et stort træ, hvortil der er frit indsyn fra vandsiden. Den bør hænges op i god tid før yng-

lesæsonen. Kassen bør hænge 3 til 7 meter over jorden og så nær vandet som muligt.

Kasserne kan bruges af både stor skallesluger og hvinand, og selvom hvinand godt kan anvende kasser, der hænger flere kilometer fra vandet, betyder den lange afstand til vandet en farefuld færd for de daggamle ællinger.

Begge arter lægger æg fra midten af marts til begyndelsen af juni afhængig af breddegrad, og rugetiden varierer fra 30-35 dage. Hvinanden lægger 7-9 blå-grønne, og stor skallesluger 8-10 creme-gule æg. Ungerne forlader gerne kassen indenfor samme døgn, de er klækket. Stor skallesluger kan holde børnehaver ligesom gravænder og edderfugle.

Et andekasselav

Det vil give nogle gode oplevelser at følge disse fugles levevis også i ynglesæsonen og ikke bare som vintergæster. Det kunne blive tilfældet, hvis man her i Søhøjlandet organiserede opsætning af et større

antal redekasser ligesom i Sverige, Finland og Storstrømsområdet. Man kunne danne et andekasselav, der fremstillede redekasser og traf aftaler med bredejere, der har egnede steder til opsætning, og efterfølgende fulgte udviklingen. Ferskvandsmuseumsforeningen vil gerne bidrage med rådgivning.

I nogle år har et par store skalleslugere fundet vej til en uglekasse på Klostermølle. Og der kommer ællinger ud af det. Blot for at sandsynliggøre at det er muligt.

Eksemplet viser, at der altså er boligkrise for den store skallesluger. En boligpakke kan hjælpe. Så bare gå i gang.

Søhøjlandets tag – Ejer Bjerge og Yding Skovhøj

Mødested: P-pladsen ved Yding Skovhøj

Mødetid: 19. maj, kl.19.00

Turguide: Geolog
Frede Johannesen, Ferskvands-
museumsforeningen.

Pris : 30 kr.
Gratis for medlemmer af
alle museumsforeninger under
Museum Skanderborg.

Vi vil besøge dette storslåede landskab med Danmarks højeste punkter. Hvorfor er her så højt? Skyldes det Jordens

indre geologiske kræfter i form af jordskorpebevægelser, eller skal forklaringen søges i de ydre geologiske kræfter i form

af gletsjerbevægelser under sidste istid. Hvilke metoder bruger geologerne for at finde sande forklaringer?

Sommertur i Dalgårdområdet

Ved Gudenåens indløb i Gudensø ligger det smukke areal Dalgård.

Botanisk er det noget særligt, en sandmark, et overdrev på meget næringsfattig jord.

Juni er det bedste tidspunkt at kigge på planterne.

Der vil blive fortalt, hvordan man beskytter tilstanden i området, og vi vil diskutere balancen mellem et kulturlandskab og naturen.

Mødested: Pladsen på Emborgvej, ca. 1 km fra Emborg Bro og ca. 1.3 km fra Emborg.

Mødetid: Søndag den 12. juni, kl.13.00 - ca. 15.30.

Turguide: Biolog
Otto Andersen, Ferskvands-
museumsforeningen.

Pris : 30 kr.

Gratis for medlemmer af
alle museumsforeninger under
Museum Skanderborg.

Kontingentbetaling.

Kære medlem
Dit medlemskab støtter Ferskvandsmuseumsforeningens arbejde, og for dit kontingent får du foreningens nyhedsbrev,

fri adgang til foredrag, guidede ture, ture med Museumsskibet, Gl.Turisten og adgang til alle Museum Skanderborgs afdelinger.

Medlemskontingent:
100 Kr. personligt.
150 Kr. pr. familie.
500 Kr. firma.
Konto: 6129-9042580783

Morgensejlads – med Museumsskibet, Gl.Turisten

En tur for Ferskvandsmuseumsforeningens medlemmer, hvor vi vil få lejlighed til at høre fuglenes morgensang. Så stå tidligt op og tag morgenkaffen samt venner og bekendte med. Det koster kun et medlemskab, der også giver adgang til mange andre tilbud. De foregående år har vi været

ramt af dårligt vejr, så vi har forsøgsvis indført et nyt tilmeldingsystem for at prøve at ramme en morgen med smukt vejr. Gratis for medlemmer.

Mødested: Gl. Turisten, Ry havn
Tidspunkt: 14. el. 15. el. 28 el. 29. maj kl. 04.00-ca. 07.30.

Tilmelding: helst til emborg45@gmail.com eller 30 56 74 62. Tilmeld dig de dage du kan. Ved tilmeldingen opgives dit mobilnummer, så vi kan sende en SMS. Vi gennemfører kun én morgensejlads den første morgen med god vejrudsigt. Besked dagen før kl.12.00.

Vandretur og aftensejlads

med Museumsskibet, Gl.Turisten for medlemmer.

Den traditionelle aftensejlads for Ferskvandsmuseumsforeningens medlemmer kombineres med en vandretur. En gruppe sejler ud og går hjem, og en anden går ud og sejler hjem.

Vandreturen udgår fra Ry Bådehavn over broen ved Marimunde og videre over Alling

og Bryggebjerg til Alling Vest. Turen er ca. 4.5 km. Gangbesværede, der ønsker at sejle både ud og hjem, skal meddele det ved tilmeldingen. Det henstilles, at folk, der ønsker at nyde gåturen i et meget roligt tempo, vælger at gå hjem. Ellers kan vi ikke holde tidsplanen.

Tag med på vandretur, nyd aftenstemningen på søerne og hør de gode historier.

Medbring evt. en aftenpicnic, aftenkaffen e.l..

Tag venner eller bekendte med – det koster kun et medlemskab.

Mødested: Gl.Turisten, Ry havn.

Tidspunkt: Tirsdag den 21. juni, kl. 19.-ca. 22.00.

Tilmelding: helst til emborg45@gmail.com eller 30 56 74 62.

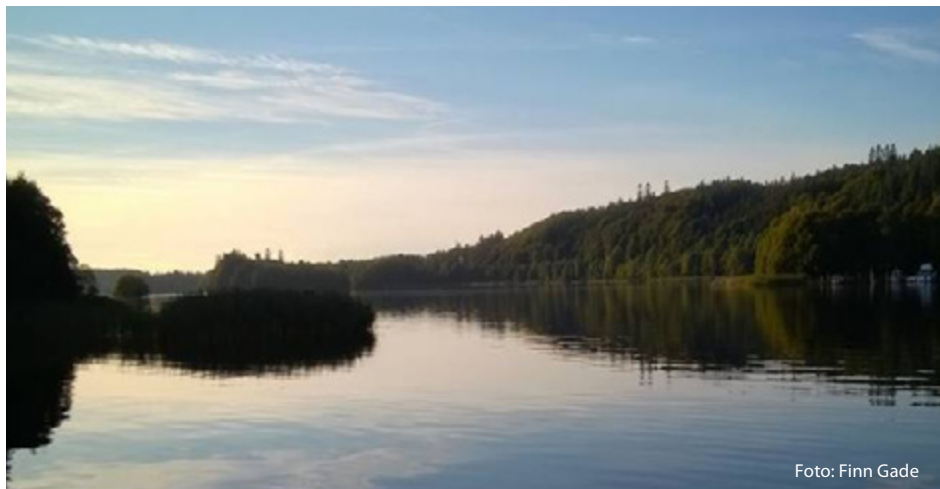

Foto: Finn Gade

Aftensejlads – med Museumsskibet, GI.Turisten

Der arrangeres en sensommer-aftensejlads for Ferskvandsmuseumsforeningens medlemmer.

Tag med, nyd aftenstemningen på søerne og hør de gode historier.

Medbring evt. en aftenpicnic, aftenkaffen e.l..

Tag din nabo, kollega eller moster med.

Det koster kun et medlemskab, der giver adgang til mange andre tilbud.

Mødested: GI.Turisten, Ry havn.

Tidspunkt: Onsdag den 17. aug., kl. 18.30-ca.21.00.

Tilmelding: helst til emborg45@gmail.com eller 30 56 74 62.

Konstituering

På foreningens bestyrelsesmøde den 9.2.2016 konstituerede bestyrelsen sig.

Ferskvandsmuseumsforeningens bestyrelse:

Frede Johannesen, formand
Olaf Møller, næstformand
Yvonne Gut, kasserer

Otto Andersen, sekretær

Finn Gade, formand for skibslauget

Steen Rytter, ansvarlig for booking, besætningsbooking og sponsortegning

Theis Andersen, ansvarlig for layout på NYT, udstillingsdesign ol.

Kontaktudvalget:

Asmund Birkals
Irene Bjerrum Paulsen
Frede Johannesen